

SLUJITOR LA DOUĂ ALTARE – AL SACRULUI ȘI AL CULTURII

Silvia GROSSU,
doctor în istorie, conf. univ., USM

Personalitatea Mitropolitului Gurie Grosu a suscitat un interes sporit în ultimii ani: dovadă stau articolele, studiile, conferințele, emisiunile care i-au fost dedicate. Autori consacrați, cum sînt Nestor Vornicescu, Boris Buzilă, Ion Țurcanu, Andrei Eșanu, Ion Negrei, Nina Negru au abordat acest subiect cu diverse ocazii. Recent, cu ocazia aniversării de 130 de ani de la naștere, mai mulți cercetători – Gheorghe Palade, Maria Danilov, Liliana Anghel, Veronica Boldișor ș.a., au reactualizat imaginea Mitropolitului Gurie al Basarabiei. Cercetătoarea Silvia Grossu, doctor în istorie, conferențiar la Universitatea de Stat din Moldova, propune cititorului un fragment dintr-un studiu în elaborare, consacrat celui care a fost Primul Mitropolit al Basarabiei.

Biserica, în calitatea ei de factor esențial în conturarea personalității spirituale a unui popor, a avut de îndeplinit o misiune dificilă în Basarabia după 1812 – și anume pe cea de apărătoare a ființei naționale a românilor de aici. Nu în zadar principala țintă a politicii de deznaționalizare a Imperiului țarist a fost biserica, apoi școala și celelalte instituții din Basarabia. Prin rusificarea acestora se putea atinge obiectivul final, cel aspirat de „*veșnicii eliberatori*” – modelarea conștiinței basarabenilor în direcția dorită, transformarea populației românești a Basarabiei într-o masă oarbă, supusă, care să uite de unde vine și din cine se trage. Această strategie de erodare a conștiinței naționale a fost pusă în aplicare în mai multe moduri. Cele practicate în Basarabia au fost *deznaționalizarea camuflată și cea forțată*.

Prima modalitate era mai ușor de aplicat și dădea rezultate formidabile. Ne-o demonstrează evoluția vieții social-culturale a Basarabiei pe parcursul veacului al XIX-lea. Chiar de la anexare (1812) li se cultivă în permanență, pe mai

multe căi, păturilor avute ale societății o atitudine de excesivă încîntare față de Rusia, ca eliberatoare și ocrotitoare a credinței creștine, și o relație de dependență multiaspectuală de Imperiul Rus. Al doilea mod, cu mult mai ostil și violent, a fost promovat cu insistență, începînd cu deceniul șapte al secolului al XIX-lea, odată cu venirea în fruntea Bisericii basarabene a episcopului Pavel Lebedev (1871). Acesta, în calitatea sa de bun patriot al țării, alias promotor al rusificării forțate, chiar de la „încăunare” a operat măsuri violente de deznaționalizare prin suspendarea din funcție a preoților neștiutori de limbă rusă, sub pretext că nu au pregătirea necesară, și înlocuirea lor cu preoți de prin toate colțurile Rusiei; prin interzicerea serviciului divin în limba „moldovenească”; prin colectarea la reședința Mitropoliei a cărților bisericești în limba română cu ulterioara lor distrugere; prin închiderea mănăstirilor moldovenești și transferarea celor mai îndărătnici călugări la mănăstiri îndepărtate din diferite gubernii ale Rusiei etc. Consecințele tragice ale

acestei politici dure de deznaționalizare – indiferentismul confesional, inochentismul și numeroase forme de sectarism – au afectat grav și pentru un timp îndelungat conștiința națională (*conștiința de sine*) și stabilitatea confesională a basarabenilor.

Anume în această perioadă critică pentru biserica națională, în școala de pe lângă mănăstirea Curchi, în cea pregătită pentru clerici de la Chișinău, apoi la Seminarul Teologic, s-au format caracterul și personalitatea viitorului mitropolit al Basarabiei – Gurie Grosu. În anul 1898, după absolvirea cu succes a Seminarului Teologic, Gheorghe Grosu, beneficiind de o bursă, merge la Academia Duhovnicească (Movileană) din Kiev, iar după absolvirea studiilor, în 1902, la 16 septembrie, licențiatul în teologie al Academiei din Kiev, călugărit cu numele Gurie, este numit misionar de către Sfatul conducător al *Frățiiimii Nașterii lui Hristos*. În această calitate a colindat Basarabia în lung și în lat, ținând predici și purtând discuții cu credincioșii de la sate și orașe, învățându-i cum să separe credința adevărată de cea falsă (cazul călugărului Inochentie), îndemnându-i să rămână fideli bisericii strămoșilor, s-o apere de uzură și

surpare. Imperativul vieții sale de acum înainte va fi luminarea poporului prin carte și mîntuirea lui prin credința adevărată în limba maternă. În calitate de misionar al ortodoxiei, viitorul mitropolit a demonstrat voință și devotament pentru cauza Bisericii naționale, cauză greu de susținut în condițiile vitrege ale stăpînirii țariste. Mai tîrziu Paul Mihailovici (Mihail) avea să scrie în paginile revistei *Studentul*, pe care o conducea: „Numit ca misionar al eparhiei Chișinăului, pune multă chibzuință și dragoste în propovăduirea cuvîntului Evangheliei, dar nu mai puțin sufletul în trezirea conștiinței naționale printre moldoveni” (*Studentul*, 1928, nr. 2, p. 7). Elocventă în această ordine de idei este corespondența despre activitatea misionară a ieromonahului Gurie,

inserată în paginile gazetei *Moldovanul* (1907-1908) de sub conducerea lui Gheorghe V. Madan. În cîteva numere cititorii au urmărit discuția dintre misionarul Gurie și enoriașii din satul Corjova (Corjevo), care recent beneficiaseră de vizita sa misionară*. Enoriașii îi mulțumeau pentru *lumina*, pe care le-o adusesese în suflet prin „*vorba curat moldovenească*”, pentru *cîntarea bisericească strămoșească în „limba mamă”*, și pentru „*îndrumările frățești*”, pe care

Mitropolitul Gurie Grosu în sînul familiei

* 15 decembrie 1906 – sosește la Corjova, unde fusese invitat de preotul Feodor I. Petrovici, pentru a săvîrși „cînul unirii unor catolici la Biserica ortodoxă” (trei persoane). Evenimentul s-a produs într-o atmosferă „de sărbătoare” cu prezența multor creștini, iar „noilor convertiți”, misionarul Gurie, le-a dăruit cîte un *Molitvenic*. Text citat după „notițele de jurnal” publicate în *Monitorul Eparhiei Chișinău* (1907).

le acordase cu generozitate și căldură. (*Moldovanul*, 22 aprilie 1907).

Această vizită avusese darul să fortifice sufletele mirenilor în cetatea dreptei credințe prin această „*lumina*”, atât de mult așteptată și de care ei aveau atîta nevoie. „*M-am bucurat cînd am aflat din scrisoare că ați cunoscut mai bine interesul cîntării bisericești și stați la Dumnezeiasca slujbă cu mare folos pentru suflet... simțindu-vă că sunteți toți un duh, un trup și mult fiind lăudați de Dumnezeu ca unul cu o inimă și cu o gură în limba moldovenească înțeleasă și femeilor și copiilor*”. Este necesar de menționat curajul cu care misionarul eparhial se pronunță împotriva nedreptății și abuzurilor, de care suferă poporul Basarabiei. Unele note critice din articol constituie, de fapt, declarații temerare pentru acele timpuri: „*O, cît de mare împiedicare se face pentru sporirea cuvîntului lui Dumnezeu prin propovăduirea lui în limba puțin înțeleasă celor ce ascultă, prin slujire în limbă necunoscută celor ce se roagă. Cuvîntul Evangheliei și cîntările duhovnicești rămîn atunci nelucrătoare – nici nu bucură, nici nu întristează*” (*Moldovanul*, 1907, 6 mai).

În cuvîntul său de răspuns, publicat integral de ziarul *Moldovanul*, Gurie Grosu mulțumește la rîndu-i pentru doza de încredere cu care a fost tratat de către enoriași, pentru siguranța cu care și-a revigorat forțele necesare misiunii sale, deloc ușoară: „*O, Fraților, cît sprijin mi-ați arătat cu primirea cuvintelor mele și cu dorințele Dumneavoastră sfinte... , că eu, propovăduind cuvîntul Domnului la cei ce nu vor să-l primească, de multe ori slăbeam pentru a mea osîrdie, mă simțeam singuratic în lupta mea...*”. În acest sens, pentru această luptă, l-a motivat și l-a însuflețit călătoria în România, întreprinsă în 1904 împreună cu preotul Vasile Gobjilă. La Iași a luat parte activă la comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare. A vizitat capitala, a mers

apoi la Sinaia, unde s-a întîlnit cu regele Carol I, a stat de vorbă cu principele moștenitor Ferdinand, a făcut cunoștință cu mai multe personalități ale bisericii și ale culturii românești. Sensibil la realizările culturale din România, constată cu durere marea distanță dintre enoriașii români de pe cele două maluri de Prut. Revenit la baștină, ieromonahul Gurie decide să reducă pas cu pas din acest decalaj spiritual și cultural. Astfel, nu doar își concentrează tot potențialul său, dar mobilizează și forțele existente în clerul din Basarabia spre propășirea prin credință și cultură a neamului basarabean: prin demersuri insistente și bine argumentate solicită autorităților ecleziastice introducerea sau, mai bine zis, revenirea limbii materne în serviciul divin, militează cu ardoare pentru redeschiderea tipografiei eparhiale (la care pe timpul lui G. Bănulescu-Bodoni, în perioada 1814-1821, conform cercetărilor profesorului A. Stadnițchi, s-au tipărit 19.320 exemplare de carte românească), insistă asupra redeschiderii catedrei de limbă română la Seminarul Teologic din Chișinău și plătește cu banii săi cursurile facultative de limbă maternă, oferite de profesorul Grigore Constantinescu elevelor Școlii Eparhiale de fete. Tot în perioada 1904-1909 redactează, împreună cu alți preoți români din Basarabia, foi și broșuri *pentru popor* în limbile rusă și română, editate de *Frățimea Nașterii lui Hristos*, apoi și cărțile ce urmau să se tipărească la tipografia eparhială, redeschisă în octombrie 1906.

Ideea editării unei publicații bisericești în limba română, care urma să consolideze energiile creatoare ale clerului basarabean, de asemenea, îi aparține, ca de altfel și efortul de a pune pe picioare acest prim „*jurnal bisericesc*” în limba română – „*Luminătorul*”.

(*Va urma*)